

Nianie w ubezpieczeniach społecznych

Poradnik dla osób, które opiekują się dziećmi na podstawie umów uaktywniających, i dla płatników, którzy rozliczają składki na ubezpieczenia społeczne wynikające z tych umów

Poradnik przedstawia zasady, według których nianie są objęte ubezpieczeniami społecznymi, i zasady finansowania składek na te ubezpieczenia. Zebrane w nim reguły dotyczą umów uaktywniających zawartych po 31 grudnia 2017 r.

Jeżeli rodzic będzie miał jakikolwiek problem z wypełnieniem dokumentów ubezpieczeniowych niani (zgłoszenie, obliczenie składek), pomogą mu w tym pracownicy ZUS.

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Spis treści

Zasady ubezpieczania niani i przygotowywania dokumentów z tym związanych.	3
Ubezpieczona – niania.	3
Płatnik składek – rodzic.	3
Umowa uaktywniająca.	3
Ubezpieczenia społeczne.	4
Umowa uaktywniająca i umowa o pracę.	4
Umowa uaktywniająca i pozarolnicza działalność.	5
Osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.	6
Umowa uaktywniająca i prawo do emerytury lub renty.	7
Kilka umów uaktywniających.	7
Umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem.	7
Umowa uaktywniająca i zasiłek macierzyński.	7
Umowa uaktywniająca i urlop wychowawczy.	8
Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym.	8
Objęcie niani dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi.	8
Okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym a wiek dziecka.	9
Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.	9
Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne.	10
Zasady finansowania składek na ubezpieczenia społeczne.	10
Nadwyżka ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia.	12
Ubezpieczenie zdrowotne.	13
Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne.	13
Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz Fundusz Emerytur Pomostowych.	14
Dokumenty ubezpieczeniowe.	14
Zgłoszenie niani do ubezpieczeń.	14
Zgłoszenie jednego z rodziców jako płatnika składek.	15
Rozliczanie składek za nianię.	15
Zwolnienie z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych.	18
Wyrejestrowanie niani z ubezpieczeń.	19
Opłacanie składek przez płatnika (rodzica).	19

Skład: Poligrafia ZUS w Warszawie. Zam. nr 1565/23

Zasady ubezpieczania niani i przygotowywania dokumentów z tym związanych

1 października 2011 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2023 r. poz. 204, z późn. zm.). Na mocy tych przepisów osoby sprawujące opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej podlegają ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu, jeśli spełnione są określone warunki.

Ubezpieczona – niania

Nianią jest osoba fizyczna, która sprawuje opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej.

Nianią nie może być:

- żadne z rodziców, także w przypadku rodzica samotnie wychowującego dziecko,
- osoba niepełnoletnia.

Płatnik składek – rodzic

Płatnikiem składek jest jedno z rodziców dziecka lub rodzic samotnie wychowujący dziecko.

Rodzicem samotnie wychowującym dziecko jest: panna, kawaler, wdowa, wdowiec, rozwódka lub rozwodnik. Może to być także osoba, w stosunku do której orzeczono separację lub która pozostaje w związku małżeńskim, jeżeli jej mąż/zona został pozbawiony praw rodzicielskich lub odbywa karę pozbawienia wolności.

Za rodzica uważa się również opiekuna prawnego oraz inną osobę, której sąd powierzył sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Umowa uaktywniająca

Umowa uaktywniająca to umowa o świadczenie usług, na podstawie której niania sprawuje opiekę nad dziećmi. Stosuje się do niej przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące zlecenia.

Umowa ta jest zawierana w formie pisemnej między nianią a rodzicami albo rodzicem samotnie wychowującym dziecko.

Umowa określa:

- strony umowy,
- cel i przedmiot umowy,
- czas i miejsce sprawowania opieki,
- liczbę dzieci powierzonych opiece,
- obowiązki niani,
- wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty,
- czas, na jaki umowa została zawarta,
- warunki i sposób zmiany, a także rozwiązania umowy.

Ubezpieczenia społeczne

Z tytułu umowy uaktywniającej niania podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu, a ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne. Jeśli oprócz tej umowy niania ma inne źródło dochodów (np. inną umowę albo prawo do emerytury lub renty), to o obowiązku ubezpieczeń decydują takie same zasady jak dla umowy zlecenia. Wyjątek stanowi umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem, który nie ukończył 26 lat i z tytułu wykonywania tej umowy podlega ubezpieczeniom społecznym.

Szczegółowe wyjaśnienia na temat sytuacji, gdy niania może być objęta ubezpieczeniami z tytułu wielu umów lub z innego dodatkowego tytułu (np. niania, która pobiera emeryturę lub zasiłek), znajdują się w zamieszczonym na stronie internetowej ZUS poradniku [„Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu oraz ustalania podstaw wymiaru składek dla osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych”](#) (pdf, 1261 KB).

Kiedy niania jest lub może być ubezpieczona z więcej niż jednego tytułu – wybrane zbiegi tytułów ubezpieczeń

Umowa uaktywniająca i umowa o pracę

Niania zatrudniona na podstawie umowy o pracę i jednocześnie wykonująca umowę uaktywniającą zawartą z innym podmiotem niż własny pracodawca:

- z tytułu umowy o pracę – podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,
- z tytułu umowy uaktywniającej:

- może dobrowolnie opłacać składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz w konsekwencji – na obowiązkowe ubezpieczenie wypadkowe, jeżeli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy, wynosi co najmniej tyle, ile minimalne wynagrodzenie za pracę,
- podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, jeśli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy wynosi mniej niż minimalne wynagrodzenie za pracę.

Zatem dla osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy (albo takich, które w umowie o pracę mają zagwarantowane co najmniej minimalne wynagrodzenie) tak długo, jak długo trwa stosunek pracy, ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej są dobrowolne.

Jeżeli niania ma więcej niż jedną umowę o pracę, to aby zdecydować, czy podlega ona obowiązkowi ubezpieczeń społecznych z tytułu umowy uaktywniającej, należy ustalić, czy jej łączne wynagrodzenie zagwarantowane w umowach o pracę jest co najmniej równe wynagrodzeniu minimalnemu (np. dwie umowy o pracę – każda w wymiarze czasu pracy 1/2 etatu). Jeżeli ma zagwarantowane takie wynagrodzenie w umowach o pracę, to ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu umowy uaktywniającej są dobrowolne.

Niania, która wykonuje umowę uaktywniającą na rzecz własnego pracodawcy, podlega ubezpieczeniom jako pracownik. Nie korzysta wtedy z dofinansowania składek z budżetu.

Umowa uaktywniająca i pozarolnicza działalność

Osoba, dla której minimalną podstawę wymiaru składek z tytułu działalności stanowi 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego

Niania, która prowadzi jednocześnie pozarolniczą działalność, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej jest niższa od 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (czyli niższa od najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. z 2023 r. poz. 1230, z późn. zm.). W takiej sytuacji niania może być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej dobrowolnie, na swój wniosek. Jeśli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej wynosi co najmniej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, niania może wybrać, czy będzie ubezpieczona z tytułu działalności, czy z tytułu umowy uaktywniającej.

Ta zasada rozstrzygania zbiegu tytułów do ubezpieczeń ma zastosowanie do wszystkich osób, które prowadzą pozarolniczą działalność (nie tylko działalność gospodarczą).

Osoba, dla której właściwa jest podstawa wymiaru składek nie niższa niż 30% minimalnego wynagrodzenia (art. 18a ustawy systemowej) lub jest indywidualnie ustalana (art. 18c ustawy systemowej)

Niania prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, dla której zadeklarowana kwota podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie jest niższa niż 30% minimalnego wynagrodzenia (czyli jest to podstawa, o której mowa w art. 18a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) lub jest indywidualnie ustalona (podstawa wymiaru, o której mowa w art. 18c), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z obu tytułów. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności lub umowy uaktywniającej, z zachowaniem kolejności powstawania tytułów, osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia. Wówczas drugi tytuł nie powoduje obowiązku ubezpieczeń społecznych. Niania w takiej sytuacji może na bieżąco zmienić tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Jak wskazują art. 18a i art. 18c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ta regulacja dotyczy wyłącznie osób, które prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą, w tym wspólników spółek cywilnych.

Osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność

Niania, która na podstawie umowy uaktywniającej otrzymuje wynagrodzenie miesięczne niższe od kwoty minimalnego wynagrodzenia i współpracuje z osobą prowadzącą działalność, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowemu z obu tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu umowy uaktywniającej i z tytułu współpracy osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia.

Łączną podstawę wymiaru składek, w przypadku gdy zbiegają się tytuły, ustala się według kolejności ich powstawania.

Ubezpieczona, czyli niania, może zmienić tytuł obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, jednak wybór ten powinien uwzględniać zasadę dotyczącą wysokości podstawy wymiaru składek. Niania może także być objęta dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi z drugiego tytułu.

Umowa uaktywniająca i prawo do emerytury lub renty

Osoba, która wykonuje pracę na podstawie umowy uaktywniającej i ma ustalone prawo do emerytury lub renty, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeśli równocześnie nie pozostaje w stosunku pracy, z tytułu którego ma zagwarantowane minimalne wynagrodzenie.

Kilka umów uaktywniających

Niania, która wykonuje kilka umów uaktywniających, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu każdej z nich, jeśli suma podstaw wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe wyliczonych dla tych umów w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia. Jeżeli podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie jednej lub łącznie dwóch kolejnych umów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia, to ubezpieczenia z tytułu następnych umów nie są już obowiązkowe. Łączną podstawę wymiaru składek oblicza się w kolejności zawierania umów.

Niania może zmienić tytuł obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, jednak wybór ten powinien uwzględniać zasadę dotyczącą wysokości podstawy wymiaru składek. Może także dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z drugiego lub kolejnego tytułu (umowy), który nie powoduje obowiązku tych ubezpieczeń.

Umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem

Uczniowie szkół ponadpodstawowych i studenci do ukończenia 26 lat, którzy wykonują pracę na podstawie umowy uaktywniającej, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu. Ubezpieczenie chorobowe jest dla nich dobrowolne.

Umowa uaktywniająca i zasiłek macierzyński

Niania, która pobiera zasiłek macierzyński i jednocześnie wykonuje umowę uaktywniającą, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Niania może być objęta dodatkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu umowy uaktywniającej dobrowolnie – na swój wniosek.

Umowa uaktywniająca i urlop wychowawczy

Jeśli umowę uaktywniającą wykonuje osoba, która przebywa na urlopie wychowawczym, obowiązkowo podlega ona ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy, natomiast nie podlega im z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym.

Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym

Na podstawie umowy uaktywniającej niania może być objęta dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym. Aby niania podlegała temu ubezpieczeniu, należy ją do niego zgłosić.

Niania zostanie objęta dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym od dnia wskazanego we wniosku, ale tylko jeśli zgłoszenie do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych zostanie złożone w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczeń. W pozostałych przypadkach objęcie niani ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony.

Dobrowolne ubezpieczenie chorobowe ustaje:

- od dnia wskazanego w zgłoszeniu wyrejestrowania, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym zgłoszenie zostało złożone,
- od dnia ustania obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Objęcie niani dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi

Jeśli niania nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (czyli np. gdy jednocześnie wykonuje umowę o pracę, w której ma zagwarantowane minimalne wynagrodzenie), to może zgłosić się dobrowolnie do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. W takim przypadku obowiązkowe będzie ubezpieczenie wypadkowe. Osoby, które przystępują do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, nie podlegają ubezpieczeniu chorobowemu ani obowiązkowo, ani dobrowolnie.

Niania, która przystępuje do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, podlega tym ubezpieczeniom od dnia wskazanego we wniosku o objęcie ubezpieczeniami, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony.

Ubezpieczenia te ustają:

- od dnia wskazanego w zgłoszeniu wyrejestrowania, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym zgłoszenie zostało złożone,
- od dnia ustania tytułu do tych ubezpieczeń.

Okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym a wiek dziecka

Obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnemu i rentowym, a także ubezpieczeniem wypadkowemu nianie podlegają od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy.

Ważne!

Niania sprawuje opiekę nad dzieckiem od ukończenia przez nie 20 tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym ukończy ono 3 rok życia lub 4 rok życia – w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne

Jeżeli w umowie uaktywniającej odpłatność za jej wykonanie jest określona, np. kwotowo albo jako stawka godzinowa, podstawę wymiaru składek stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych osiągnąony z tytułu wykonywania umowy.

Gdy odpłatność ta została określona inaczej (niekwotowo), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne niani stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak od kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest ograniczona w skali roku. Roczna podstawa nie może być wyższa od kwoty odpowiadającej 30-krotności przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej prognozowanego na dany rok kalendarzowy ([aktualna wysokość rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe](#)).

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jeżeli zatem osoba, która podlega ubezpieczeniom

emerytalnemu i rentowym od początku miesiąca, przystąpi do ubezpieczenia chorobowego w trakcie tego miesiąca, nie zmniejsza się podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe nie może przekraczać miesięcznie 250% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne

Wysokość składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe ustalona została w formie stóp procentowych, które wynoszą:

- na ubezpieczenie emerytalne – 19,52% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenia rentowe – 8% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie chorobowe – 2,45% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie wypadkowe – stopa procentowa dla tej składki jest zróżnicowana; zasady jej ustalania regulują ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz akty wykonawcze do tej ustawy.

Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązuje przez rok składkowy, tj. od 1 kwietnia danego roku do 31 marca roku następnego. Szczegółowe zasady ustalania tej stopy podane są w poradniku [„Ustalanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe”](#) (pdf, 811 kB).

Ponieważ wysokość tej stopy się zmienia, przed rozpoczęciem każdego roku składkowego należy ją zweryfikować. Informacje o niej są dostępne w serwisie internetowym www.zus.pl i w każdej placówce ZUS.

Zasady finansowania składek na ubezpieczenia społeczne

Podstawa wymiaru składek nie wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia

Składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe niań obliczone od podstawy, którą stanowi kwota nie wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia, finansuje budżet państwa za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Składki są finansowane przez budżet państwa niezależnie od tego, czy niania podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo, czy dobrowolnie.

Jeśli niania nie wykonuje pracy przez część miesiąca, np. dlatego, że przez ten czas pobiera zasiłek chorobowy, proporcjonalnie zmniejsza się podstawa wymiaru składek finansowanych z budżetu państwa.

W przypadku gdy rodzice zawrą w tym samym okresie umowy uaktywniające z kilkoma nianiami, składki będą finansowane przez budżet państwa tylko za jedną z nich.

Jeżeli ci sami rodzice zawrą z nianią następną umowę na opiekę nad swoim kolejnym dzieckiem, składki będą finansowane przez budżet państwa przez cały okres sprawowania opieki nad dziećmi wynikający z ustawy. Będą one jednak wyliczane od podstawy nie wyższej niż 50% minimalnego wynagrodzenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych opłaca składki finansowane przez budżet państwa, jeśli spełnione są łącznie następujące **warunki**:

1. Niania została zgłoszona przez rodzica do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego.
2. Rodzice albo rodzic samotnie wychowujący dziecko:
 - **są zatrudnieni** (należy przez to rozumieć wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, umowy o pracę nakładczą, bezsporne wykonywanie zatrudnienia w innym kraju niż Polska oraz wykonywanie innych form aktywności zawodowej, np. posiadanie statusu funkcjonariusza, żołnierza zawodowego, sędziego, prokuratora, pośta, a także statusu osoby duchownej czy też pobieranie stypendium w okresie odbywania stażu, na który dana osoba została skierowana przez powiatowy urząd pracy lub inny podmiot),
 - **świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej, która stanowi tytuł do ubezpieczeń społecznych** (chodzi o wszystkie umowy cywilnoprawne stanowiące tytuł do ubezpieczeń, tj. umowę agencyjną, umowę zlecenia albo inną umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia),
 - **prowadzą pozarolniczą działalność,**
 - **prowadzą działalność rolniczą (nie dotyczy to osoby podlegającej ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik).**

Warunek 2 pozostaje spełniony również wtedy, gdy umowę uaktywniającą zawrze osoba, która współpracuje z osobą świadczącą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej lub z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.

W przypadku utraty zatrudnienia albo zaprzestania świadczenia usług lub prowadzenia działalności przez rodziców albo rodzica samotnie wychowującego dziecko ZUS opłaca składki jeszcze przez 3 miesiące od dnia zaistnienia tych przyczyn. Także gdy rodzic, który zatrudnia nianię, przebywa na urlopie bezpłatnym lub nie podlega ubezpieczeniom społecznym, ponieważ zawiesił wykonywanie działalności gospodarczej, składki na ubezpieczenia niani (po upływie 3 miesięcy od dnia rozpoczęcia urlopu bezpłatnego lub zawieszenia działalności) przestają być finansowane.

3. Dziecko nie jest umieszczone w żłobku, klubie dziecięcym, nie zostało objęte opieką sprawowaną przez dziennego opiekuna ani nie jest objęte wychowaniem przedszkolnym łącznie z okresem adaptacyjnym.

Ponadto Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie opłaca składek, gdy:

- rodzic dziecka korzysta z ulgi na podstawie umowy aktywizacyjnej, o której mowa w art. 61c ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w brzmieniu obowiązującym przed 26 października 2007 r., z osobą bezrobotną w celu wykonywania pracy zarobkowej w gospodarstwie domowym,
- umowa uaktywniająca została zawarta między nianią a osobami, które pełnią funkcję rodziny zastępczej zawodowej,
- rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego w związku z tym, że przebywa na urlopie macierzyńskim, dodatkowym urlopie macierzyńskim, urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowym urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopie ojcowskim albo urlopie wychowawczym (niezależnie od tego, z tytułu urodzenia którego dziecka przysługują).

Nadwyżka ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia

Składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe niani od nadwyżki ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia są współfinansowane przez nianię i rodzica.

Niania i rodzic finansują składkę na ubezpieczenie emerytalne w równych częściach (po 9,76%). Składkę na ubezpieczenia rentowe w wysokości 1,5% podstawy wymiaru finansuje niania, a w wysokości 6,5% podstawy wymiaru – rodzic.

Składkę na ubezpieczenie wypadkowe finansuje w całości rodzic.

Ważne!

Składkę na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe niani w każdym przypadku – bez względu na kwotę podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne – finansuje w całości z własnych środków niania, a opłaca do ZUS rodzic.

Składki te są odprowadzane do ZUS przez płatnika składek, czyli rodzica.

Ubezpieczenie zdrowotne

Nianie, które spełniają warunki do podlegania ubezpieczeniom społecznym, podlegają również obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania od dnia jej rozwiązania lub wygaśnięcia¹.

Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne nian stanowi przychód. Pomniejsza się ją o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez nianię, potrącone przez płatnika składek (rodzica) ze środków niani zgodnie z zasadami finansowania składek na ubezpieczenia społeczne.

Jeżeli przychód jest nie wyższy niż połowa minimalnego wynagrodzenia i niania jest objęta na swój wniosek ubezpieczeniem chorobowym, wówczas podstawę wymiaru składki finansowanej przez budżet państwa stanowi ten przychód pomniejszony o składkę na ubezpieczenie chorobowe.

Jeżeli przychód przekracza połowę minimalnego wynagrodzenia, to podstawę wymiaru składki finansowanej przez nianię stanowi przychód będący nadwyżką ponad połowę minimalnego wynagrodzenia pomniejszony o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe (jeśli niania jest objęta tym ubezpieczeniem) finansowanych przez nianię.

¹ Osoby, które nie są obywatelami państwa członkowskiego UE, państwa członkowskiego EFTA lub Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu, pod warunkiem że przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizeny w celu wykonywania pracy, zezwolenia na pobyt czasowy z wyłączeniem zezwolenia udzielonego na podstawie art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany, wizeny wydanej w celu przyjazdu ze względów humanitarnych, z uwagi na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe.

Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne i zasady jej finansowania

Składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 9% podstawy. Składka ta jest miesięczna i niepodzielna.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne obliczona od podstawy nie wyższej niż połowa minimalnego wynagrodzenia jest opłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ze środków budżetu państwa. Składkę od nadwyżki ponad połowę minimalnego wynagrodzenia finansuje niania, natomiast oblicza, pobiera z dochodu niani i odprowadza do ZUS płatnik, czyli rodzic.

Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz Fundusz Emerytur Pomostowych

Za nianie nie opłaca się składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych ani Fundusz Emerytur Pomostowych.

Dokumenty ubezpieczeniowe

Przy rozliczaniu nian stosuje się kody tytułu ubezpieczenia, które rozpoczynają się cyframi:

- **0430** – osoba sprawująca opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 na podstawie umowy uaktywniającej, której składki finansuje budżet państwa,
- **0431** – osoba sprawująca opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 na podstawie umowy uaktywniającej, dla której podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia stanowi nadwyżka ponad kwotę, od której składki finansuje budżet państwa.

W dokumentach rozliczeniowych składanych za nianie należy stosować następujące identyfikatory:

- **40** – dla deklaracji rozliczeniowej i imiennego raportu miesięcznego,
- **41-49** łącznie – dla deklaracji rozliczeniowej korygującej i imiennego raportu miesięcznego korygującego.

Zgłoszenie niani do ubezpieczeń

Niania powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia powstania obowiązku ubezpieczeń – odpowiednio:

- do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na druku ZUS ZUA,
- a jeśli podlega tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu – na druku ZUS ZZA.

W zgłoszeniu należy podawać wyłącznie kod tytułu ubezpieczenia rozpoczynający się cyframi **04 30** (również gdy podstawa wymiaru składek jest wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia).

Z kodu tytułu rozpoczynającego się cyframi **04 31** płatnik korzysta wyłącznie w imiennych raportach miesięcznych, w których rozlicza składki niepodlegające finansowaniu z budżetu państwa. **Jeżeli niania nie spełnia warunków do finansowania za nią składek ze środków budżetu państwa, powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń na zasadach ogólnych, dotyczących zleceniobiorców. W takim przypadku nie może być stosowany kod tytułu rozpoczynający się cyframi 04 30.**

Zgłoszenie jednego z rodziców jako płatnika składek

Przy zgłaszaniu niani do ubezpieczeń jedno z rodziców powinno zgłosić siebie jako płatnika składek na druku ZUS ZFA. To konieczne, aby ZUS prawidłowo zapisywał dane niezbędne do rozliczania składek za nianię. Zgłoszenie takie należy złożyć tylko w przypadku, gdy rodzic nie jest zarejestrowany jako płatnik składek, np. ze względu na to, że optaca składki za innych ubezpieczonych lub na własne ubezpieczenia.

Rozliczanie składek za nianię

Płatnik składek (rodzic) zobowiązany jest do sporządzania i przekazywania do ZUS dokumentów rozliczeniowych za nianię do 20 dnia miesiąca za miesiąc poprzedni. Składki należy rozliczać w deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz załączonych do niej imiennych raportach miesięcznych ZUS RCA.

Jeśli przychód niani jest wyższy niż połowa minimalnego wynagrodzenia, oprócz deklaracji rozliczeniowej należy złożyć dwa raporty ZUS RCA:

- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru nieprzekraczającej połowy minimalnego wynagrodzenia oraz
- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru składek będącej nadwyżką ponad połowę minimalnego wynagrodzenia.

Budżet państwa sfinansuje tylko składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne obliczone od podstawy wymiaru nieprzekraczającej połowy minimalnego wynagrodzenia, a więc wykazane w raportach z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się

cyframi 04 30. Składki na te ubezpieczenia rozliczone od nadwyżki oraz składki na ubezpieczenie chorobowe opłaca natomiast płatnik składek na zasadach ogólnych.

Przykłady

1. W lutym 2023 r. niania otrzymała wynagrodzenie 3150 zł.
Płatnik powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:
 - imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30 i z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne 1745 zł (tj. 50% minimalnego wynagrodzenia, które w lutym 2023 r. wynosi 3490 zł),
 - imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31 i podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne 1405 zł (3150 zł – 1745 zł),
 - deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem 40 02 2023, w której rozliczone zostaną składki finansowane ze środków budżetu państwa oraz opłacane przez płatnika składek.
2. Niania, która podlega tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu za marzec 2023 r., miała przychód 1500 zł.
Płatnik powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:
 - imienny raport ZUS RCA z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne 1500 zł i z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30,
 - deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem dokumentu 40 03 2023, w której rozliczona zostanie składka na ubezpieczenie zdrowotne finansowana przez budżet państwa.
3. Niania w styczniu 2023 r. uzyskała przychód w wysokości 1500 zł.
Od 1 stycznia 2023 r. podlega ona ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu. Za styczeń 2023 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać:
 - imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2023, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, w którym powinny zostać wykazane składki na te ubezpieczenia obliczone od podstawy ich wymiaru w wysokości 1500 zł,
 - deklarację rozliczeniową ZUS DRA oznaczoną identyfikatorem 40 01 2023, z rozliczonymi składkami w polach przeznaczonych do wykazania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz zdrowotne finansowane ze środków budżetu państwa.
4. Niania podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie

- chorobowemu od 1 stycznia 2023 r. W styczniu 2023 r. uzyskała przychód stanowiący podstawę wymiaru składek w wysokości 1500 zł. Za styczeń 2023 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać:

- imienny raport ZUS RCA z identyfikatorem 40 01 2023, z kodem tytułu rozpoczynającym się 04 30, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na:
 - ubezpieczenia społeczne – 1500 zł,
 - ubezpieczenie zdrowotne – 1463,25 zł (1500 zł – 36,75 zł, tj. kwota składki na ubezpieczenie chorobowe),
- deklarację rozliczeniową ZUS DRA oznaczoną identyfikatorem 40 01 2023, z rozliczonymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz zdrowotne (finansowanymi z budżetu państwa), a także na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe (finansowane przez nianię, a opłacane przez płatnika, czyli rodzica).

5. Niania podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 1 stycznia 2023 r. W styczniu 2023 r. jej przychód wynosił 4200 zł.

Za styczeń 2023 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać:

- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2023, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, w którym powinny zostać wykazane: podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości 1745 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne – 1702,25 zł (1745 zł – 42,75 zł, tj. składka na ubezpieczenie chorobowe),
- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2023, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości 2455 zł (4200 zł – 1745 zł), a na ubezpieczenie zdrowotne – 2118,41 zł (2455 zł – 336,59 zł, tj. składki na ubezpieczenia społeczne finansowane przez nianię), ustalone w następujący sposób:
 - $2455 \text{ zł} \times 9,76\% = 239,61 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie emerytalne finansowana przez nianię,
 - $2455 \text{ zł} \times 1,5\% = 36,83 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenia rentowe finansowana przez nianię,
 - $2455 \text{ zł} \times 2,45\% = 60,15 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie chorobowe finansowana przez nianię,
 - $239,61 \text{ zł} + 36,83 \text{ zł} + 60,15 \text{ zł} = 336,59 \text{ zł}$,
- deklarację rozliczeniową ZUS DRA z wykazanymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne w polach składek finansowanych ze środków budżetu państwa (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się

cyframi 04 30) oraz składkami na ubezpieczenia społeczne i na ubezpieczenie zdrowotne opłacanymi przez płatnika (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30 – składka na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe oraz składki rozliczone w raporcie ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31).

Zwolnienie z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych

Płatnik składek, który zgłasza do ubezpieczenia wyłącznie osobę świadczącą pracę na podstawie umowy uaktywniającej, jest zwolniony z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowej oraz imiennych raportów miesięcznych za kolejny miesiąc, jeżeli w ostatnio złożonej deklaracji rozliczeniowej zadeklarował do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne kwotę nie wyższą niż połowa minimalnego wynagrodzenia. Będzie zwolniony także wtedy, gdy różnica w stosunku do miesiąca poprzedniego jest spowodowana wyłącznie zmianą minimalnego wynagrodzenia (art. 47 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Oznacza to, że płatnik składek jest zwolniony z obowiązku comiesięcznego składania dokumentów rozliczeniowych za nianię, jeśli spełnione będą łącznie następujące warunki:

- za poprzedni miesiąc płatnik złożył komplet dokumentów rozliczeniowych z rozliczonymi składkami za pełny miesiąc, a podstawa wymiaru składek nie była wyższa od połowy minimalnego wynagrodzenia,
- komplet złożonych dokumentów rozliczeniowych będzie składał się wyłącznie z deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz raportu imiennego ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się cyframi 04 30 i nie będzie zawierał raportu imiennego ZUS RSA.

Na podstawie tego kompletu dokumentów rozliczeniowych będą tworzone dokumenty rozliczeniowe za kolejne miesiące.

Dokumenty rozliczeniowe należy złożyć, jeśli zmieni się przychód niani lub inne dane lub warunki.

Ważne!

W przypadku zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia ZUS utworzy dokumenty za nianię, pod warunkiem że nowa kwota minimalnego wynagrodzenia nie będzie niższa od dotychczas obowiązującej.

Jeśli nowo ogłoszone minimalne wynagrodzenie będzie wyższe od poprzedniego, dokumenty będą nadal tworzone z podstawą wymiaru składek w wysokości odpowiadającej tej, która została wykazana w zestawie dokumentów rozliczeniowych złożonych przez płatnika.

Wyrejestrowanie niani z ubezpieczeń

Płatnik składek zobowiązany jest wyrejestrować nianię z ubezpieczeń na druku ZUS ZWUA w ciągu 7 dni od dnia rozwiązania lub wygaśnięcia zawartej z nią umowy. Jako datę wyrejestrowania należy podać następnny dzień po dniu rozwiązania lub wygaśnięcia umowy.

Jeśli zmieni się sytuacja płatnika, to znaczy:

- straci on zatrudnienie,
- przestanie świadczyć usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych,
- przestanie prowadzić pozarolniczą działalność,

składki są nadal opłacane jeszcze przez 3 miesiące od dnia zaistnienia tych przyczyn. Płatnik składek zobowiązany jest do wyrejestrowania niani z ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia następnego po upływie tego okresu. Jako datę wyrejestrowania należy podać dzień następujący po upływie 3 miesięcy od dnia zaistnienia tych przyczyn.

Jeżeli rodzic po wyrejestrowaniu niani z ubezpieczeń przestaje być płatnikiem składek, powinien złożyć druk ZUS ZWPA.

Opłacanie składek przez płatnika (rodzica)

Jeżeli płatnik składek jest zobowiązany do opłacania składek za nianię, powinien wpłacać je na rachunek bankowy wskazany przez ZUS.

Składki za dany miesiąc należy opłacać w terminie do 20 dnia następnego miesiąca.

Dodatkowe informacje dotyczące zasad podlegania ubezpieczeniom oraz pomoc w wypełnianiu dokumentów ubezpieczeniowych można uzyskać w każdej placówce ZUS.

Ponadto na stronie www.zus.pl jest dostępny poradnik „[Ogólne zasady wypełniania i korygowania dokumentów ubezpieczeniowych](#)” (pdf, 10,6 mB), a także wzory dokumentów ubezpieczeniowych.

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

www.zus.pl

PLATFORMA USŁUG
ELEKTRONICZNYCH

załatwiasz
sprawy w ZUS
przez internet

elektronicznie
wysyłasz wnioski
i odbierasz odpowiedzi

sprawdź stan
swojego konta
w ZUS

■ **Centrum Obsługi Telefonicznej ZUS:**

- **22 560-16-00** dla tel. komórkowych i stacjonarnych
koszt połączenia według umowy klienta z operatorem telekomunikacyjnym
- e-mail: cot@zus.pl

■ **E-wizyta (wideorozmowa z pracownikiem ZUS):** www.zus.pl/e-wizyta